

Марія Іванівна

Ірина Шкаровська

У Генки з'явилася таємниця, це ясно. Всі якось помітили, що Генка дуже змінився. І раніше від усіх помітила це Марія Іванівна. У дворі вона підійшла до нього і запитала:

— Може, в тебе болить голова?

— Ні-і, — відповів Генка.

— Ну, а все-таки, як ти себе почуваєш?

— Нормально!

Марія Іванівна була нашою вчителькою. Ми вчилися у неї з першого класу. І мешкали в одному будинку — старенькому дерев'яному особняку. Я з Генкою на другому поверсі — квартири наші поруч, а Марія Іванівна — на першому. З вікна їй видно було, що на подвір'ї робиться і як Генка себе поводить. Він завжди по двору гасав, як навіжений. Куртка брудна, без ґудзиків, руки в чорнилі, на місці ніколи не встоїть — весь час шукає, з ким би побитися чи посваритись. Кишені у нього були всіляким непотребом набиті: залізячки якісь, котушки без ниток, кінострічки, етикетки від сірникових коробок, — і все це впереміш, і все брудне. Кричить, бувало, на всіх:

— Ану віддай стрічку, бо як дам!

— Ану підійди тільки!

Дивитися гидко було на цього Генку! Всі мешканці нашого будинку терпіти його не могли. Та він і заслужив! Лікареві Петрову примудрився тенісним м'ячиком пенсне розбити, тьоті Паші віршовку з білизною обірвав, студенту Льоні галасом своїм заважав до заліків готуватися. Малюкам теж проходу не давав.

Та коли Генчин батько намірявся відлупцювати шибеника, Марія Іванівна завжди за Генку заступалася.

Тому, коли, бувало, він щось накоїть, всі мами не до Генчиних батьків бігли, а до Марії Іванівни:

— Маріє Іванівно! Ваш Генка моєму Петі пісок на голову сипле!

— Маріє Іванівно! Ваш Генка Льощі козинок від картуза відірвав!

— Він Майку штовхнув, скажіть йому, Маріє Іванівно!

А ще мешканці будинку любили, зібравшись під вікном Марії Іванівни, колективно Генчину поведінку обговорювати:

— Треба, щоб на цього Генку вплинула піонерська організація! — виголошував завжди одну і ту ж думку лікар Петров.

— А по-моєму, його слід відвести до директора, — радив Льоня.— Коли я був у четвертому класі, я дуже боявся директора.

Більше всіх гарячкувала тьотя Паша.

— Ох ти, боже мій, які зараз діти! І чому ви, Маріє Іванівно, на пенсію не йдете? Від одного вашого Генки можна розум втратити.

— Нічого, — відповідала Марія Іванівна, — як-небудь і з Генкою справимося.

І раптом одного чудового дня все змінилося. У дворі стало тихо. Ніхто пі з ким не бився і не сварився. Дорослі не бігали до Марії Іванівни на Генку скаржитися, під її вікном зборів більше не влаштовували. Генка зник. Ну, не зовсім, звичайно, зник. У школу він ходив, на уроках відповідав. Але у дворі бував не більше як хвилин п'ять. Постоїть собі спокійненько, подивиться, як старші хлопці в шахи на лавці грають, за звичкою дасть комусь із малюків щигля і непомітно зникає.

Куди він іде? Де пропадає? Я дуже цікава і, якщо мені що-небудь незрозуміло, просто вмираю, поки про все не довідаюсь.

— У Генки є таємниця? — сказала я своїм подружкам Ірі і Світланці.— Ми повинні її розкрити. Згодні?

— Потрібен мені цей Генка, — сказала Іра.— Краще я на художню гімнастику ходитиму. Мені Марія Іванівна порадила...

— А мене Марія Іванівна записала в художню студію при піонерському клубі. Ага! — похвасталася Світланка.

— Ну й нехай, — махнула я рукою.

І теж перестала звертати увагу на Генку.

Якось підходжу я до вікна, бачу: стоїть Генка серед двору в своїй куртці без гудзиків. Потоптався кілька хвилин і шмигнув за будинок. Я скотилась з другого поверху і теж — за будинок. Там був пагорб крутий, кропивою весь поріс. Генка на пагорб забрався, я — за ним. Ноги і руки у мене відразу пухирями взялися, але я терплю, бо мені дуже цікаво дізнатися, куди йде Генка. А він спустився з пагорба, далі був смітник, трясовина якась, хмарами мошва в'ється. Це була заборонена місцина, мами не дозволяли нам тут гуляти. Біля смітника стояв низенький напівзруйнований сарайчик. Генка прочинив дверцята і зайшов усередину, а я притислася до стінки і поворухнутись боюся. Чую, Генка до когось звертається:

— Привіт! Як живеш, любчику?

І голос у нього такий лагідний, ніколи я не чула, щоб Генка з кимось так ніжно розмовляв.

— Ну, ну, іди до мене. Добридень, серденько!

Я не втрималась, голову в двері просунула. І що ж я бачу! Стоїть Генка навколішках спиною до мене, а перед ним на купі хмизу дерев'яний ящикок. У ящикку сидить на задніх лапках біле мишеня. Очиці рожеві, круглі, шерстка гладенька, хвостик на черв'ячка схожий. Генка порився в кишенях куртки і витяг звідти грудочку цукру, бублик, якусь ганчірку.

— Мім! — каже Генка мишеняті.— Дай лапку, я тебе посаджу на чисту підстилку. Треба бути акуратним, Міме. Тепер давай снідати, а потім будемо вчитися.

Я так навалилася на двері, що вони зарипіли. Тоді я страшенно злякалась, що Генка мене побачить, і кинулася навтьоки. Біжу по кропиви, місця живого на мені нема, але я не зважаю.

Прибігла у двір і кричу:

— Гей, йдіть скоріше до мене!

Діти збіглись, я сміюсь — заходжусь просто.

— Що я зараз бачила!

Згадала я, як Генка розмовляв з мишеням: "Як поживаєш, серденько?" — і раптом перестала сміятися. І мені здалося, що це аніскілечки не смішно.

— Я пожартувала! — сказала я.— Нічого я не бачила.

І мені дуже захотілося розповісти про Генку Марії Іванівні.

У її вікні світилося. Я підійшла, стала навшпиньки і зазирнула до кімнати. Марія Іванівна сиділа за письмовим столом, худенька, маленька, на дівчинку схожа. Тільки волосся у неї сиве, зовсім біле. Завжди воно на потилиці у невеликий вузлик закручене, а зараз вузлик розкрутився, і кіска смішна стирчить.

На столі перед Марією Іванівною — стос зошитів. Того дня ми писали річну контрольну з російської мови, а через кілька днів кінчали четвертий клас і переходили до п'ятого. Марія Іванівна була з нами останні дні.

Я довго ходила під вікном Марії Іванівни, але зайти до неї не наважилась. Коли вона працювала, їй не можна було заважати. Це знали всі діти в дворі. І всі намагалися говорити тихо, коли вона перевіряла зошити.

* * *

Марія Іванівна вставала о сьомій годині ранку, щоб прийти до школи завчасно і перевірити, чи провітрений клас, чи є чорнило, чи чиста дошка. За нею в будинку час перевіряли:

— Ще нема семи — Марія Іванівна не встала.

Або ж:

— Ого, пора вставати. Марія Іванівна пішла до школи. Вже пів на восьму.

А я любила поспати, мене мама силоміць з постелі стягувала. Іноді я навіть поснідати не встигала. На ходу що-небудь проковтну, наспіх косу заплету і стрімголов біжу до школи.

Але був один день на рік, коли я вставала дуже рано. Цей день — перше вересня. Я виходила з дому у випрасуваній формі, з новою стрічкою в косі, в нових черевиках і з величезним букетом. Генка теж виходив урочистий такий, теж з букетом, а на куртці в нього всі гудзики були пришиті. Марія Іванівна стояла під старим каштаном. Вона чекала нас. В цей день на ній теж завжди було щось нове — блузка штапельна або сукня, спеціально до першого вересня пошита. І волосся не у вузлик закручене, а красиво викладене в перукарні.

— Вітаю вас, Марино і Гено, з новим навчальним роком! — говорила Марія Іванівна.

— І вас! І вас також, Маріє Іванівно! — відповідали ми.

І ми йшли втриох: я, Генка і Марія Іванівна, наша вчителька.

А з вікон всі дивилися на нас і махали руками.

* * *

Про Генчину таємницю я не встигла розповісти Марії Іванівні. Коли закінчилися заняття в школі, ми з мамою поїхали до бабусі в село. Там ми прожили все літо і повернулись тридцять першого серпня.

Наступного дня рано-вранці я почула, як мама, розчинивши вікно, сказала:

— Пів на восьму, а Марії Іванівни щось не видно... Ой, — похопилась мама, — таж вона від сьогоднішнього дня на пенсії!

Я поснідала, вдяглася, взяла букет і вийшла з дому. Все було, як завжди: чисто підметене подвір'я, лавки, клумба, старий каштан. Тільки Марії Іванівни не було під каштаном. Я стояла на доріжці, ноги в мене наче приросли до землі. І раптом з-за будинку вибіг Генка. В одній руці він тримав портфель і якийсь пошарпаний букет, друга рука його була витягнута вперед і стиснута в кулак.

— А я йду до Марії Іванівни! Я їй щось несу! — гукнув він і тицьнув мені під ніс кулак. Там щось тоненько попискувало: "пі-і-і".

Я кинулася в будинок за Генкою. Він постукав у двері до Марії Іванівни.

— Маріє Іванівно! Можна до вас на хвилинку?

— Зараз вийду! — відповіла Марія Іванівна.

Вона вийшла на кухню в теплому халаті і домашніх капцях. На кухні тьотя Паша чистила картоплю, а лікар Петров мився під краном.

— Маріє Іванівно! — затинаючись від хвилювання, сказав Генка.— Я вам приніс подарунок.

Генка розтулив кулак, і всі побачили біле мишеня. Воно сиділо на його долоні і, не змигнувши, дивилося на Марію Іванівну маленькими рожевими очима.

— Він хороший, Маріє Іванівно, — тихо сказав Генка. Марія Іванівна мовчала. Тьотя Паша завмерла з недочищеною картоплиною в руці. Лікар Петров начепив пенсне і нахилився так низько над мишеням, наче збирався його поцілувати.

— Його звати Мім! — гордо промовив Генка і злякано глянув на Марію Іванівну: — Може, вам не подобається його хвіст? Звичайно, хвіст не дуже красивий, зате він як кермо.

Марія Іванівна зітхнула.

— У нього чудовий хвіст! — сказала вона, і мені здалося, що голос її злегка затремтів.— Мені дуже подобається твій Мім, Гено.

— Маріє Іванівно, — радісно заторохтів Генка, — він їсть із блюдця. Я його спеціально привчив. З ним ви не будете сумувати... Не бійтесь, Маріє Іванівно, він дуже акуратний...

— Звісно, який акуратний!..— пирхнула тьотя Паша.

Генка кинув на неї вбивчий погляд.

— Він, якщо хочете знати, половину свого життя витрачає на туалет, — вчені підраховували. Я в журналі читав.

Мишеня, ніби підтверджуючи Генчині слова, стало старанно чистити мордочку.

Всі засміялися, всім відразу стало весело.

— Дуже тобі вдячна! — сказала Марія Іванівна. Вона посадила на ліву руку Міма, а правою притулила до себе Генчину голову. Лікар поплескав Генку по плечу, а тьотя Паша лагідно погрозила йому пальцем:

— Ех ти, шалапут.

Всі побажали нам з Генкою успіхів, і ми, розмахуючи портфелями і букетами, побігли до школи.

* * *

Це було давно. Я вже доросла, вже й досі мрію бути схожою на Марію Іванівну.

Джерело: Мій учитель. — К.: Веселка, 1977.